

מובא במשנה שסופר הכותב שטרות, בין גיטי נשים ובין שאר שטרות (מלווה ומקח), צריך להשאיר מקום תורף. כלומר, מקום האיש והאשה והזמן (וכן בשאר שטרות). הטעם שצריך הסופר להשאיר מקום הוא מפני התקנה (אך המשנה איננה מפרטת מהי אותה תקנה).

הגמרא מבררת מהי אותה התקנה שכתובה במשנה, וזה לשונה:

מפני התקנה. מאי תקנה?

- א. אמר ר' יונתן: מפני תקנת סופר..
- ב. ר' שבתאי אמר חזקיה: משום קטטה..
- ג. רב חסדא אמר אבימי: משום תקנת עגונות..

הגמרא מביאה שלוש שיטות מהי אותה התקנה:

א. רבי יונתן סובר שהקלו חכמים על הסופר לכתוב את הטופס כדי שיהיה מוכן השטר בזמן ללקוחות. ב. חזקיה סובר שהתקנה היא שאפשר לכתוב רק את הטופס ולא את התורף- שמות המתגרשים. שלא תשמע ותראה האשה שהסופר כותב שמות, ותחשוב שמדובר בה ובבעלה. ומחמת מחשבה זו, תבוא לידי קטטה עם בעלה, למרות שהסופר כתב סתם שמות (אולי את השמות הנפוצים ביותר). ע"כ תקנו חכמים שיהיה כותב רק את הטופס ללא תורף השמות. ג. אבימי סובר שהתקנה לא לכתוב את התורף ורק את הטופס מפני שלא יקל בעיני האיש לחזק לאשתו גט מחמת כעס. משום שאם יצטרך לכתוב את התורף, ירגע ויחזור בו מהגט. או הפוך, התקינו לכתוב את הטופס כדי שאדם שממהר למדינת הים, לא ישאיר את אשתו ללא גט מפני שכתובת גט שלם לוקחת זמן. לכן התקינו חז"ל לכתוב את הטופס.

בירושלמי ביאור התקנה מעט שונה, והסדר הפוך, וזה לשונו (שם פ"ג ה"ב):

מהו מפני התקנה? רבי שבתאי בשם חזקיה, מפני תקנת בנות ישראל שלא יהו מצויות להתגרש. רבי שמואל בר רב יצחק שאל לרבי חייא בר בא, קשר ואת אמר אכין? אין תימר פסול ויאות. מאי פדון? אמר רבי אבון, מפני תקנת הליבל, כדי שיהיו תיין מצוין לו.

אפשר להבין את התקנה בשתי צורות: א. הסופר צריך רק את הטופס ולא את התורף. ב. הקלו על הסופר לכתוב את הטופס.

ע"כ מבינה הגמרא שהתקנה שלא לכתוב את הטופס ולא את התורף, היא מפני שלא יהיה שביח מאוד עסק הגירושין. אך ההבנה השנייה, מגדירה אותה כקולא לסופר שיוכל להתפרנס, ע"כ התיירו לו לכתוב אך רק את הטופס.

ונראה לענ"ד שכך צריך להבין את הגמרא, הסיבה של התקנה היא ההקלה לסופר. בירושלמי מכנים את הטעם הראשון שלא יהיו בנות ישראל מצויות להתגרש כתקנה! והגמרא דוחה, שהרי אין זה תקנה לכתוב טופס כדי שלא יתגרשו! ומביאה סיבה אחרת לתקנה, והיא תקנת הליבל.

נראה לפי ההסבר שלנו, שאין זו דחיה גמורה, שהרי ההגדרה שלא יהיו בנות ישראל מצויות להתגרש זה סימן שהתקנה בסדר, אך סיבת התקנה היא מפני תקנת הסופר. תקנת הסופר היא תקנה כללית- איננה קשורה רק לגיטין, ולכן כל שאר הטעמים בעניין הגט הם אינם הסיבות לתקנה.

הקשה התוספות רא"ש, מדוע 'משום קטטה' תפס לתקנת כתיבת השטרות? הרי מדובר רק במקרה של גט, ולא בשאר שטרות, וזה לשונו (ד"ה משום):

תימה לי כיון דלא פסיל ר"מ אלא משום קטטה אמאי גזר שאר שטרות אטו גיטין? ועוד שר' יהודה גזר אפי' בטופס דשטרות!

בשאר שטרות אין חשש קטטה בין האיש לאשה! מדוע בכל אופן זה הטעם של ר' שבתאי? ע"כ צריך לבאר גם היאך הטעם השלישי "משום תקנת עגונות" שהרי אין קשר לשאר השטרות!

מתרץ הרא"ש שכלה שטרות תקנה אחת, ובאמת מה שתקנו בגט יש לתקן בשאר שטרות. כלומר, תירוץ זה מחזק שטעם הקטטה וטעם העגונות הם רק סימנים אך הם ודאי לא הסיבות למניעת כתיבת התורף של השטר.

נראה לענ"ד שהסיבה היא מפני שהכתיבה יוצרת. מובא בספר יצירה שבורא עולם ברא את העולם ע"י כתיבה של שלושה ספרים "בספר ספר וספור". כלומר, בספר מצד הכותב (אולי בחינת תקנת הסופר), ספר מצד עצם הכתב הקדוש (שגורם, בחינת קטטה, שהיא הסימן שהכתב יצר במציאות קטטה ופירוד). והספור החיבור בין האיש לאשה, והוא מופיע בשתי צורות. מצד הרחמים שבתקנה, שאולי ירגע ויתחרטו על הגט. ומצד קיום הגט, שלא ילך האיש למדינת הים ולא ישאיר גט לאשתו, וח"ו תהיה עגונה ומוגבלת (התקנה מצד הדין).

המבנה של הגמרא, תקנת הכותב, לאחר מכן עצם הכתיבה, ולאחר מכן סיפור הגט בשתי צורות, חושפות רובד עמוק של סוד הכתיבה בעולם. (את הביאור העמוק ראיתי אצל מו"ר הרב ויצמן שליט"א וזה לשונו: "יש שביאור ספר וספור, שניהם מלשון ספר (כמו ספר תורה) והם בחי' חכמה ובינה, ספר מצד הכותב וספור מצד הקודש" בהערה עפ"י ביאור הגר"א).